זון אויפגאנג — 4.21
זון אונטערגאנג — 8.41

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאנאדע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאג

אידישע ווארט
THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

ווערטער:
ניט צו הייס

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

Vol. 21, No. 153. Winnipeg, Tues. June 30, 1931. Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג

דינסטאג טו׳ תמוז, תרצ״א.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY JUN 8 1931 ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

קאנאדער דעלעגאציע ניט צוגעלאזן צום קאנגרעס

בערלינער אוניווערסיטעט פארמאכט פאר דריי טעג צייט

אנטיסעמיטישע אומארדנונגען באוועגן פארוואלטונג צו פארמאכן דעם אנשטאלט

(ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

בערלין, יוני 30 (איטא). — דער בערלינער אוניווערסיטעט איז נעכטן געשלאסן געווארן אויף דריי טעג צייט נאך אן אויסברוך פון אנטיסעמיטישע ראיאטן וואס זיינען געווען א רעזולטאט פון א צוזאמענשטויס צווישן די "נאצים" און די סאציאליסטישע סטודענטן.

א צאל אידישע סטודענטן זיינען ערנסט פארוואונדעט געווארן בעת די אומרוהן, און באזונדערס ערנסט איז פארוואונדעט געווארן דר. בערנמאן.

בעת די סאמע אומרוהן איז דורך דעם אוניווערסיטעט פלאץ דורכגעפאהרן אן אור מאסאביל וואס האט געפירט דר. בערנהארד וויים, געהילף פון׳ם פאליציי שעף. די קעמפערישע פאשיסטישע סטודענטן האבן אים ארומגערינגלט און האבן אנגענומען א דראהענדיקע האלטונג, און בלויז מיט גרויסע שווערקייטן איז דער פאליציי געלונגען ארויסצואראטעווען אים פון דער קריטישער לאגע.

ח׳ וויים האט זיך באלד באראטן מיט דר. דייסמאן. רעקטאר פון אוניווערסיטעט, מכת מיטלען אפצושטעלן די אומארדענונגען, און ס׳איז באשלאסן געווארן צו פארמאכן דעם אוניווערסיטעט אויף דריי טעג.

די פירער פון די "נאצים" סטודענטן האבן דערקלערט, אז די פאשיסטישע שטרעבונג בריינגארד האט באשלאסן באנוצן זיך מיט די זעלבע מעטאדן פון די נאצים אין אוניווערסיטעט.

א גאסט פון סאסקאטון

ד. שטערנבערג, פארטרעטער פון "דאס אידישע וואורט" אין סאסקאטון, האט פארבראכט עטלעכע טעג אין ווינניפעג. אנקומענדיק אהער מיט אן אור מאסאביל, ער איז געווען דער גאסט פון מר. מ. איזענשטאט, מר. נ. א. זעלטשען און דער פאמיליע פינקל. ער בעט אונז איבערגעבן זיין און אלע אנדערע פריינט זיין דאנק פאר זייער גאסטפריינטלאכ׳קייט צו אים.

געזעלשאפטלאכער קאלענדאר

דינסטאג, יוני 30

דר. וויקסלער ביי פארזאמס. פון מוטער פארא״ין פון ת״ח, 8.30 נ. מ., אין ת״ח. ארגאניזאציאנס פארזאמלונג פון יונגע לינקע פוע״צ 8.30 נ. מ., אין פרץ אינסט.

מיטוואך, יולי 1

יערלאכע פארזאמס. און וואלן פון וופג. פרי לאאן, 7.30 נ. מ., אין 239 מאנ־טאבא עווע.

ארויספאר פון פראפעסיאנעלער מענער און פרויען קיין קילדאנען פארק 11 אינדערפרי פוטבאל מעטש פון הנוער העובד ספארט קלוב, 6 נ.מ., אין קילדאנען פארק.

שבת, יולי 4

פוטבאל מעטש פון הנוער העובד ספארט קלוב אויף די עקסיבישען גראונדס.

זונטאג, יולי 5

פיקניק פון בנות־ציון, 2 נ. מ., אין סי־טי פארק.

ארויספאר פון לינקע פוע״צ קיין וועסט סעלקירק, פונקט 9 פרי, פון פרץ אינסט. פראגראם, פריזן.

גארטן טיי פון פרויען שטאט קאמיטעט (לעצטע פון סעזאן) ביי מרס. מאמאט, 88 ראבינסאן סט., 2.30 ביז 12 נ.מ.

יערלאכער איקאר פיקניק אויף אוקראר־נישן פעלד. אפפאר מיט אוטאמאביל 1.30 נ.מ. פון פרייהייט טעמפל.

הנוער העובד צוזאמענקומען אין סיסי פארק, אפפאר 1.30 נ.מ., פון לאקאל.

אפגעפאר אויף זייער האניק חודש רייזע

דר. און מרס. ה. יאפע זיינען אפגע־פאר אויף זייער האניק חודש רייזע אין די פאראייניקטע שטאטן. די רייזע מאכן זיי אין אן אוטאמאביל.

בערלינער אוניווערסיטעט פארמאכט פאר דריי טעג צייט

אנטיסעמיטישע אומארדנונגען באוועגן פארוואלטונג צו פארמאכן דעם אנשטאלט

(ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

בערלין, יוני 30 (איטא). — דער בערלינער אוניווערסיטעט איז נעכטן געשלאסן געווארן אויף דריי טעג צייט נאך אן אויסברוך פון אנטיסעמיטישע ראיאטן וואס זיינען געווען א רעזולטאט פון א צוזאמענשטויס צווישן די "נאצים" און די סאציאליסטישע סטודענטן.

א צאל אידישע סטודענטן זיינען ערנסט פארוואונדעט געווארן בעת די אומרוהן, און באזונדערס ערנסט איז פארוואונדעט געווארן דר. בערנמאן.

בעת די סאמע אומרוהן איז דורך דעם אוניווערסיטעט פלאץ דורכגעפאהרן אן אור מאסאביל וואס האט געפירט דר. בערנהארד וויים, געהילף פון׳ם פאליציי שעף. די קעמפערישע פאשיסטישע סטודענטן האבן אים ארומגערינגלט און האבן אנגענומען א דראהענדיקע האלטונג, און בלויז מיט גרויסע שווערקייטן איז דער פאליציי געלונגען ארויסצואראטעווען אים פון דער קריטישער לאגע.

ח׳ וויים האט זיך באלד באראטן מיט דר. דייסמאן. רעקטאר פון אוניווערסיטעט, מכת מיטלען אפצושטעלן די אומארדענונגען, און ס׳איז באשלאסן געווארן צו פארמאכן דעם אוניווערסיטעט אויף דריי טעג.

די פירער פון די "נאצים" סטודענטן האבן דערקלערט, אז די פאשיסטישע שטרעבונג בריינגארד האט באשלאסן באנוצן זיך מיט די זעלבע מעטאדן פון די נאצים אין אוניווערסיטעט.

מאטוויי ביהון, אנגעקלאגט אין צעשלאגן פאליציסט אין פרייטאגדיקע ראיאטן, ניט ארויסגעלאזט אויף בייל

א קלאגע פון "פארוזר צו דערמארדן" איז נעכטן געמאכט געווארן אין פאליציי געריכט קעגן מאטוויי ביהון. איינער פון די וואס זיינען ארעסטירט געווארן לעצטן פרייטאג, בעת די געשלעגן צווישן דער פאליציי און ארבעטסלאזע ארום דער סי־פי. אר. סטאנציע. ביהון ווערט באשולדיקט אין מיתת׳ן איינעם פון די פאליציסטן בעת יענער האט זיך אפגעטיילט פון זיינע חברים און איז פארבליבן איינער אליין צווישן די דעמאנסטראנטן.

ביהון איז פארהאלטן געווארן פאר א פארהער ביז יולי דריטן. אויב צוליב דער ערנסטקייט פון דער קלאגע קענען אים האט די קרוין אפגעזאגט זיך פון אים אויס־לאזן אים אויף ערבות (בייל).

די אנדערע ארעסטירטע, מעשאה סטאר־קאוו, איוואן סטרילי, מייק זאלעעקי און מעטער קעקוס, זיינען אנגעקלאגט גע־ווארן אין מאכן ראיאטן. זיי זיינען אויך

אידן וועלן באשעפטיקט ווערן ביי ארבעטן אין ארץ־ישראל

שילס דערקלערט, אז היי־קאמישאנער פירט איצט דורך די דאזיקע פאליטיק

(ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

לאנדאן, יוני 30 (איטא). — דער פאר־לעסטינער היי־קאמישאנער, לארד טשענ־סעלאר, באמיט זיך איצט דורכצופירן אין לעבן די פאליטיק אנגעצייכנט אין פרעמי־ער מאקדאנאלדס בריוו צו דר. וויצמאן, וועלכער האט צוגעזאגט צו נעמען אין אנ־באטראכט די אידישע פארערונגען אז אי־דישע ארבעטער זאלן באשעפטיקט ווערן ביי געזעלשאפטלאכע ארבעטן.

די דאזיקע דערקלערונג איז נעכטן גע־מאכט געווארן אין הויז פון דר. שילס, גע־הילף פון׳ם קאלאניאלן סעקרעטאר.

יוגנט וועט אליין אנפירן מיט "אנג דזשודעא"

לאנג ביטש, נ. דזש., יוני 30 (איטא).— די 22טע קאנווענשאן פון "יאנג דזשודעא" אפגעהאלטן דא האט באשלאסן איבערצו־לאזן די פירערשאפט און פאליטיק פון דער ארגאניזאציע צום יוגנט זעלבסט, בעת די פינאנציעלע ענינים וועלן איבערגעגעבן ווערן צו א "בארד אף טראסטס".

רבי לעאן לענג איז דערוויילט געווארן פרעזידענט פון דער ארגאניזאציע, און אי־זידאר לעווענסאן, וויצע־פרעזידענט.

רעפובליקאנער גרופן געווינען אנטשיידענע מערהייט אין וואלן צו שפא־נישער קאנסט. פארזאמלונג

מאדריד, שפאניע, יוני 29. — די אל־נעמיינע וואלן פאר דער קאנסטיטוציע־נעלער פארזאמלונג דורכגעפירט נעכטן איבערן לאנד זיינען געווען דער אנטשיידי־סטער ענטפער צום עק־קענץ: דאס שפאנישע פאלק וויל מער ניט האבן קיין קענץ.

די קאפיציע פון די רעפובליקאנער מיט די סאציאליסטן האט אפגעהאלטן אן אנטשיידענעם זיג איבער די מאנאר־כיסטן און אנדערע גרופירונגען, און כאטש די נעגויע רעזולטאטן זיינען נאך ניט באקאנט, איז עס אבער זיכער, אז די ציימוויליקע רעגירונג אנגעפירט פון פרעזידענט זאמארא און נעשטיצט פון די סאציאליסטן האט געוואונען א גרויסע מערהייט פון די 740 דעפוטאטן וואס זיינען דערוויילט געווארן.

פונקט אזא זיג האט אפגעהאלטן די רעגירונג פון פרעמיער מאציא, פון דער פערעראטיווער רעפובליק פון קאטאלא־ניע.

די וואלן זיינען ניט אפגעלאפן רו־איק. ערנסטע אומרוהן, מיט בלוט פאר־נעסונג, זיינען פארגעקומען אין א סך שטעט, און ניט ווייניקער ווי צען פער־זאן זיינען אומגעקומען אין די ראיאטן. די רעגירונג באשולדיקט די מאנארכיסטן, די קאמוניסטן און פארשיידענע אומגע־זעלאכע עלעמענטן פאר די בלוטיקע צו־זאמענשטויסן.

קאמוניסטישער דעדנער אראפ־געווארפן פון בינע ארום יארקטאן

יארקטאן, יוני 30. אויף א פיקניק פון דער ארטאדאקסישער קירך אין דעווילס לייק, צו צפון פון יארקטאן, איז א קאמו־ניסטישער רעדנער, וועמעס נאמען מען האט ניט געקאנט אויסגעפינען, אראפגע־ווארפן געווארן מיט גוואלד פון בינע.

ארום 1,000 מענשן זיינען געווען ביים פיקניק. וואסיל סוויסטון, פון ווינניפעג, האט געהאלטן א רעדנ, און וועלכער ער האט עטמאכט חוזק פון דער סאוועטן רעג־רונג. איינער פון׳ם עולם איז באלד ארויף אויף דער בינע און האט אנגעהויבן האלטן א קאמוניסטישע רעדנ, אבער ער איז גלייך אראפגעווארפן געווארן פון דער בינע

צוגאסט אין שטאט

מר. און מרס. הערי לאפידיס, פריער פון ווינניפעג און איצט סאוט בענד, אינ־דיאנא, זיינען צו נאסט אין שטאט און זיי זיינען פארערגעניסטרירט אין "גרין בריייער איז". מיין סטריט נארט. זיי וועלן דא פארברייגנען ארום צען טעג.

אלע פיר קאנאדער דעלעגאטן ניט אנערקענט ווייל שקלים זיינען ניט געווען באצאלט

רעוויזיאניסטן האבן זיך באקלאגט, אז וואלן זיינען דורכגעפירט געווארן אויף אומגעזעצלאכן אופן

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע וואורט" פון "איטא")

באזעל, יוני 30 (איטא). — די גאנצע קאנאדער דעלעגאציע, וואס באשטיט פון פיר מיטגלידער (רבי זלאטניק, רבי זיל־ברשטיין, י. העסטרין מ. וויינגאל), איז ניט צוגעלאזן געווארן צום ציוניס־טישן קאנגרעס, לויט א דערקלערונג פון רבי י. ל. זלאטניק, עקזעקוטיווע דירעק־טאר פון דער קאנאדער ציוניסטישער אר־גאניזאציע, צו דער "איטא".

די "קרערענשלס" פון דער דעלעגאציע זיינען ניט אנערקענט געווארן, ווייל די קאנאדער שקלים זיינען ניט באצאלט גע־ווארן און ווייל די רעוויזיאניסטן האבן זיך באקלאגט, אז די וואלן פאר דעלעגאטן אין קאנאדע זיינען דורכגעפירט געווארן אומ־געזעצלאך.

צאל פון דעלעגאטן געוואקסן

באזעל, יוני 30 (איטא). — ערב דער עפענונג פון׳ם קאנגרעס איינגעגאנגען אין מוסטערעסע האל, זיינען די 258 אנגע־קומענע דעלעגאטן שטארק פארגרויסערט אין פיבערישע פארזוכן צו גרינדן קאאליציעס וואס זאלן זיך פארפליכטן פאר אדער קעגן דר. וויצמאן.

פון די 258 דעלעגאטן זיינען דא אל־געמיינע ציוניסטן, 87; ארבעטער, 80; רעוויזיאניסטן, 50; מזרחים, 34, און דא־דיקאלן, 7.

פראגע פון אפשאפן א״י מאנ־דאט אפגעלייגט, הערט באזעל

באזעל, יוני 30 (איטא). — די פראגע פון ארויינגעמען איראק אין דער פעלקער־ליגע, ווי אויף די פראגעס וועגן דער אפ־שאפונג פון די מאנדאטן אין סוריע און אין פאלעסטינע, פארהאנדלט ביי דער מאנדאטן קומיסיע פון פעלקער־ליגע. — זיינען אפגעלייגט געווארן אויף א יאר צייט, — לויט א באריכט פון זשעניוועא, איבערגעגעבן ביי א פארמאכטער זיצונג פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע לעצטן אוונט.

מאניטאבא האט זיך גע־פרעגלט איז היץ די לעצטע טעג

אין פארלויף פון די לעצטע פינף און צוואנציג יאר האט זיך פארווייזט מאניטאבא ניט דורכגעמאכט אזא שרעקלאכע היץ ווי אין די לעצטע 3 טעג, אבער אין פאר־גלייך מיט אנדערע פונקטן אין מאניטאבא, איז ווייניגער שיר ניט אין "איין־באקס".

אין דאופין איז דער טערמאמעטער זונ־טאג געשטיגן ביז א הונדערט און פיר גראד; אין אינדיאן העד, 103; ווירדען, פארטעדזש לאר־פריירי, מינערדאסא און פילקסאן איז געווען 102 גראד היץ; ברענ־דאן האט זיך געווארטט אונטער "בלויז" 101 גראד.

אנדערע פונקטן אין מערב קאנאדע וואס האבן זיך געפרעגלט זיינען: מוסא־מין, יארקטאן, און עסטעוואן, 101 גראד; עמפרעס, 100. דער "נאבל פריז" קומט צו בראדוויו, סאסק., וואו דער טערמאמע־טער האט זיך אויפגעהויבן צו 107 גראד.

שאנעסי בלייבט פאר־וואלטער פון מארטימער דייוויסעס ירושה

מאנטרעאל, יוני 30. — לארד שאנעסי אן אלעקסאנדער מ. ריפער, פארוואלטער פון דער ירושה פון׳ם אידישן מיליאנער, דעם קאנאדער טאבאק מאגנאט, סער מאר־טימער דייוויס, האבן ניט פארגאכלעסיקט זייערע פליכטן בנוגע דער פארוואלטונג פון דער ירושה און זיי וועלן ווייטער פאר־בלייבן די פארוואלטער, — לויט׳ן אור־טייל פון׳ם אפעלאציאנס געריכט.

דער פראצעס איז מיט א היבשער צייט צוריק פארפירט געווארן פון דער אלמנה, ליידי דייוויס, און פון דעם פארשטארבע־נעמסן זון, מארטימער דייוויס דזשוניאר. דער פראצעס האט אנגעהאלטן גאנצע 57 טעג אין נידעריקערן געריכט, וועלכער האט צום סוף געזאגט־טיילט קעגן דער אנקלאגע. זיי האבן אפעלירט אין העכערן געריכט, וועלכער האט איצט זייער קלאגע ווידער דורכגעווארפן.

די קלאגע איז געווען, אז לארד שאנעסי און מר. ריפער האבן אזוי פארנאכלע־סיקט די פארוואלטונג פון דער ירושה, אז דאס גרויסע פארמעגן פון סער מארטימער דייוויס איז טייל־ווייז פארלארן געגאנ־גען.

טויזנט מענשן באטייליקן זיך אין אידי־בריידזשער יוביליי פייערונג

מעקאס, סאסק., יוני 29 (ספעציעל צו ד. א. וו. פון מ. א. נרעי). — די פייע־רונג פון אידבריידזשער 25־יאריקן יו־ביליי איז נעכטן דורכגעפירט געווארן אין דער קאלאניע מיט גרויס דערפאלג.

איבער טויזנט מענשן זיינען געווען אנוועזנד. צווישן זיי זיינען געווען א סך נעסט פון נאעמען און פון ווייס.

די פייערונג האט זיך אנגעפאנגען מיט א לאנג און אינטערעסאנטן פא־ראד וואס האט זיך געצויגן אויף צוויי מייל. אין פאראויס זיינען געפאהרן וועג־נער געצויגן פון אקסן, אין וועלכע עס זיינען געפאהרן די פיאנערן פון דער קאלאניע.

צווישן די באגריסונגען וואס די אידר־שע קאלאניע האט געקראגן צו איר יו־ביליי זיינען געווען די באגריסונגען פון מר. וועיר, פעדעראלער אגריקולטור מי־ניסטער; פון פרעמיער ענדערסאן, פון מאנאטשעווען; פון ליאן קאהען, פאר־יצער פון דער קאנאדער אפטיילונג פון "איקא"; פון דעפוטאט מ. וו. דזשייקאבס; פון מר. דזשעלי, קאמישאנער פון אימי־גראציע פאר מערב קאנאדע, און ווייניגער, און פון א סך אנדערע.

די באגריסונג פון "דאס אידישע וואורט" ווי אויף די ספעציעלע אידבריידזשער אויסגאבע אין דער צייטונג זיינען דא באזונדערס ווארים אויפגענומען געווא־רען.

כאטש אידבריידזשלייידעט אויף פון דער ווירקונג פון דעם אלגעמיינען קרי־זיס, זיינען אבער די גערעטעניש אויס־זיכטן דא איצט בעסער ווי אין די מייס־טע דיסטריקטן, און די אידישע פאר־מערס פילן זיך אפטימיסטיש און מונ־טער.

א סך דארפישע שולן ווערן געשלאסן צוליב מאנגל אין מיטלען

באסאזשור, מאנ., יוני 30. — זיבעצן פון די צוויי און צוואנציק סקולס אין ברוקעניהער מוניציפאליטעט וועלן ניט דערעפנט ווערן דעם 1 סעפטעמבער אויב עס וועלן ביז יענער צייט ניט פארזאמלונג ווערן די נויטיקע פינאנציעלע מיטלען צו דערמעגלאכן זייער דערעפענונג.

פארטרעטער פון די דאזיקע מוניציפאל־טעטן האבן אפגעהאלטן א פארזאמלונג און זיי האבן איינשטימיק אנגענומען א רעזאלוציע, אז די שולן וועלן ניט דער־עפנט ווערן סיידן ס׳וועט געשאפן ווערן די נויטיק סומע געלט אז מען זאל קאנען אנ־ניין מיט די סקולס דעם קומענדיקן שול־יאר.

די דאזיקע פארזאמלונג וואס איז גע־ווען א פארזעצונג פון א פריערדיקער פארזאמלונג האט אלזייטיק באטראכט די לאגע און די פארטרעטער זיינען געקומען צו אן איינשטימיקן באשלוס אז עס איז בשום אופן ניט מעגלאך צו עפענען די שולן אונטער די איצטיקע אומשטענדן. זיי האבן אבער אויסגעדריקט זייער האר־פענונג, אז ביז דעם ערשטן סעפטעמבער וועלן געפונען ווערן מיטלען, אז די שולן (סקולס) זאלן זיך יא דערעפענען אין סעפ־טעמבער. א קאמיטעט וועט ווארשיינלאך מיט זיך זען מיט האנ. ר. י. האי, בילדונגס מיניסטער.

י. מ. ה. א. באזיגן סי. ען. ארס. דאנערשטאג וויכטיקע גיים

די י. מ. ה. א. פוטבאל טים האט נעכטן באזיגט די סי. ען. ארס. יונייטעד טים אין "ברוקלענער האטעל קאפ קאמפעטישאן" מיט איין "גאול" צו גארנישט. די אידישע יונגעלייט האבן נעכטן ארויסגעוויזן גרויס ברייט׳שאפט. איבערהויפט האבן זיך אויס־געצייכנט הערשפילד און באס, ביידע פון דער "דזשוניאר טים".

די אידישע יונגעלייט האבן אין פארלויף פון דער גאנצער צייט פון דער שפיל גע־האט די אויבערהאנט און זיי האבן דע־מאנסטרירט עכטן פוטבאל שפיל.

דאנערשטאג, 6.30 ,וועט די י. מ. ה. א. פוטבאל טים שפילן קעגן דער איירישער פוטבאל טים. דאס וועט פארקומען אין קראארערס הויף, פאלשער סטריט, נארט. די טים וועט דאס מאל זיין אין פולער קראפט, — די סוספענדירטע שפילער קר־מען צוריק.

בעלגיסט צעשלאגן אין אר־בעטסלאזע אומרוען אין קאלגארי

קאלגארי, אלטא., יוני 30. — קאנס־טייבל קארטער, פון אלבערטער פראווינצי־עלער פאליציי, איז ערנסט פארוואונדעט געווארן מיט א ציגל אין קאפ נעכטן ביי־טאג, אין א צוזאמענשטויס מיט ארבעטס־לאזע.

דער פאליציסט האט געפראוועט אבער־איקן אין עולם ארבעטסלאזע וואס האט זיך צוזאמענגעגעלקן ארום סיטי האל צו פרא־טעסטירן קעגן מעיאר דייוויסעס פארא־דענונג, אז די ארבעטסלאזע זאלן מוזן אר־בעטן עוויי טעג א וואך, אנשטאט איינעם, פאר דעם זעלבן געצאלט.

מאטוויי ביהון, אנגעקלאגט אין צע־שלאגן פאליציסט אין פרייטאגדיקע ראיאטן, ניט ארויסגעלאזט אויף בייל

א קלאגע פון "פארוזר צו דערמארדן" איז נעכטן געמאכט געווארן אין פאליציי געריכט קעגן מאטוויי ביהון. איינער פון די וואס זיינען ארעסטירט געווארן לעצטן פרייטאג, בעת די געשלעגן צווישן דער פאליציי און ארבעטסלאזע ארום דער סי־פי. אר. סטאנציע. ביהון ווערט באשולדיקט אין מיתת׳ן איינעם פון די פאליי־ציסטן בעת יענער האט זיך אפגעטיילט פון זיינע חברים און איז פארבליבן איי־נער אליין צווישן די דעמאנסטראנטן.

ביהון איז פארהאלטן געווארן פאר א פארהער ביז יולי דריטן. אויב צוליב דער ערנסטקייט פון דער קלאגע קענען אים האט די קרוין אפגעזאגט זיך פון אים אויס־לאזן אים אויף ערבות (בייל).

די אנדערע ארעסטירטע, מעשאה סטאר־קאוו, איוואן סטרילי, מייק זאלעעקי און מעטער קעקוס, זיינען אנגעקלאגט גע־ווארן אין מאכן ראיאטן. זיי זיינען אויך

טויזנט מענשן באטייליקן זיך אין אידי־בריידזשער יוביליי פייערונג

מעקאס, סאסק., יוני 29 (ספעציעל צו ד. א. וו. פון מ. א. נרעי). — די פייע־רונג פון אידבריידזשער 25־יאריקן יו־ביליי איז נעכטן דורכגעפירט געווארן אין דער קאלאניע מיט גרויס דערפאלג.

איבער טויזנט מענשן זיינען געווען אנוועזנד. צווישן זיי זיינען געווען א סך נעסט פון נאעמען און פון ווייס.

די פייערונג האט זיך אנגעפאנגען מיט א לאנג און אינטערעסאנטן פא־ראד וואס האט זיך געצויגן אויף צוויי מייל. אין פאראויס זיינען געפאהרן וועג־נער געצויגן פון אקסן, אין וועלכע עס זיינען געפאהרן די פיאנערן פון דער קאלאניע.

צווישן די באגריסונגען וואס די אידר־שע קאלאניע האט געקראגן צו איר יו־ביליי זיינען געווען די באגריסונגען פון מר. וועיר, פעדעראלער אגריקולטור מי־

אידישע ביבליאטעק

בערלינער אוניווערסיטעט פארמאכט פאר דריי טעג צייט

אנטיסעמיטישע אומארדנונגען באוועגן פארוואלטונג צו פארמאכן דעם אנשטאלט

אלע פיר קאנאדער דעלעגאטן ניט אנערקענט ווייל שקלים זיינען ניט געווען באצאלט

רעוויזיאניסטן האבן זיך באקלאגט, אז וואלן זיינען דורכגעפירט געווארן אויף אומגעזעצלאכן אופן

קאמוניסטישער דעדנער אראפ־געווארפן פון בינע ארום יארקטאן

מאניטאבא האט זיך גע־פרעגלט איז היץ די לעצטע טעג

שאנעסי בלייבט פאר־וואלטער פון מארטימער דייוויסעס ירושה

א סך דארפישע שולן ווערן געשלאסן צוליב מאנגל אין מיטלען

י. מ. ה. א. באזיגן סי. ען. ארס. דאנערשטאג וויכטיקע גיים

אידישע ווארט

אנגב - אזורחא

פון מארק

ריידנדיק פון היץ

(יערלאכע סעריע)

פון אלע ברענענדיקע פראגעס פון טאג איז איצט זיכער די הייסטע — דער ווע־טער.

אז איר באגעגנט זיך מיט אייער פריינט אדער באקאנטן, וועט ער אייך ניט פרעגן "נו, וואס דיינקט איר עפעס וועגן הואווערס מארטאריום פלאן?" און ער וועט ניט פארפירן מיט אייך קיין שמועס וועגן דעם 17טן ציוניסטישן קאנ־גרעס.

איר קאנט מיט זיכערקייט דערוואר־טן, אז ער וועט אייך באגעגענען מיט דער גוטער בשורה: "ווידער א שיינער, וואר־רימער טאג"; אדער אויב ער איז ניט אזא אפטימיסט, מיט דער באגריסונג: "אוי, איז עס א היץ היינט", — גלייך ווי איר, וואס האט אויסגעשוויצט וואו ס׳איז נאר אביסל וואסער אין אייך און וואס פאכעט מיט דער נשמה, — גלייך ווי איר ווייסט דאס אליין ניט און מען דארף אייך אנזאגן וועגן דעם, איר זאלט חלילה על־פי טעות ניט אנטאן קיין פר־טער . . .

און באלד ווי ס׳איז אזוי, טא לאמיך אויך דורכריידן זיך פון היץ, ווי ס׳איז אונ־זער מנהג יעדן תמוז.

אגב וואר־טן דאך טאקע מיינע לעזער מסתמא אויף אן עצה און אן אנווייזונג פון מיר אין דער דאזיקער פראגע, ווי אין אלע אנדערע וויכטיקע פראגעס פון טאג.

* * *

און די פראגע איז איצט, כידוע: גוואלד, וואס טוט מען, וואוהין טוט מען זיך אהין פון היץ!

אין די מעשה אזוי: ממה׳נפשך, זייט איר א נביר, טא ווייסט איר שוין וואס צו טאן, — איר ווייסט ווי, און ווען, און וואוהין, צו פארן פארן אויסבאהאלטן זיך ביז די היץ וועט אויפהערן.

אגב, אויב איר זייט א נביר, דארפט איר בכלל מיינע עצות ניט, — דאן זייט איר דאך דער לאנד־חכם, און מענשן קומען צו אייך פרעגן עצות.

אלא־וואדען, זייט איר הייסט עס, בקבצנו, אן אונזעריקער, הייסט עס.

אויב אבער אזוי, האט איר זיך ניט וואס צו קאכן, — אז ארימאן דארף דאך בען בעדולד.

און גלויבט מיר, אז הלואי זאל אזוי שנעל נעמען א סוף צו דער ארבעטסלא־זייקייט, — וועלכע איר דולדט דער, צי איר ווילט, צי ניט, — ווי עס וועט נע־מען א סוף צו די היצן.

איך בין גאר ניט זיכער, אז בעת איך שרייב די דאזיקע עטלעכע שורות פון היץ, וועט איר זיי ניט דארף לייענען ביי א ברענענדיקן קאמין, — ס׳איז דאך עפעס צפון אמעריקע, וואו דער וועטער איז "די" וועטער, בלשון נקבה . . .

און אויב איר זייט נאך צום קבצן אויף א איר, וואס האט צוויי מיינט יאר געווארט אויף משיח׳ן, מאכט איר דאך אוואדע און אוואדע האבן נע־דולד!

* * *

צו מאכן עס דערוגייל לייכטער, קאנט איר זיך באנוצן מיט די פארשיידענע מיטלען וואס די מאדערנע וויסנשאפט האט דערפונדן.

טראכט וועגן קילע זאכן, — וועגן דעם גארד פאל, וועגן אן איין קאסטן און וועגן אונזער איינענער מאנטאבער וויינ־טער.

טוט א טראכטן וועגן דער באלד אנקר מענדיקער קוילן־ביל געפאר, און א פרעס־טעל וועט אייך דורכגיין איבער לייב.

אדער קילט זיך אויף א געזעלשאפט־לאכן אופן, — למשל, ביים אומערע שעפלאכן קוואל פון "לעצטע טויען פון סעזאן", וואס ביינען אריבער, איידער זיי האבן צייט פארענדיקן זיך; אין די "ערש־טע טויען" פון צווייטן סעזאן.

און טיי טרינקען, כידוע, אין א סגר־לה צו היץ, — פון טיי שוויצט מען, און שוויצן איז געזונט, ראקטוירט תיסן שוויצן!

* * *

אדער אט האב איך געהערט אן אנ־דער קנעלה פון היץ, — פון מיינעם אן אמאליקן באקאנטן פארמער, וואס האט מיך פארזיכערט, אז זי איז בדוק ובמנוסה (אויסגעפרובירט און באשטע־טיקט):

ער, דער פארמער, פלעגט אין די גרעס־טע זומערדיקע היצן טראגן שווערע וואר־טע זומערדיקע היצן און שווערע וואלענע זאקן, וועלכע, ווי ער האט פארזיכערט, באשיצן אים פון דער היץ.

און פונקט אזוי פלעגט ער טראגן די זעלבע שווערע וועש און זאקן דורכ׳ן ווינטער, צו באשיצן אים פון קעלט.

אראפעמען די וואלענע וועש פלעגט ער נאר אין די קורצע צווישן־צייט פון׳ם מערב קאנאדער 10־תדשים׳דיקן ווינטער און די עטלאכע טעג זומער.

* * *

און דאס דערמאנט מיך אויף אן אנ־דער פארמער וואס האט זיך באריכט, אז זיינע פיס האבן קיינמאל קיין וואסער אין די איינגן ניט געזעגן, און אז א פאר זאקן בייט ער איבער נאר דאן, ווען איי־נער צערייסט זיך.

וואס? פון קינדווייז אן האט די מאנ־מע זיינע געהיט, ער זאל ניט פארנעגן די פיסלאך, און ער איז אזוי געקומען צום באשלוס, אז פיס זיינען מיט וואסער קיין פאר ניט.

געדיינק איך טאקע, ניט אין די היצן דערמאנענדיק, אז ווען ער פלעגט פארן אין שטעטל אריין פלעגט מען פאר א פאר מייל דערשפירן אז ער קומט אן, און בירגער פלעגן אין איילעניש פארהאקן די פענסטער און באזארגטע מאמעס פלע־גען אריינרופן די קינדער אין די שטו־בער.

און געווען איז ער דוקא ניט קיין "מיט קנאבל שמעקנדיקער אויסלענדער", נאר בישאפ לאידס און איינענער לאנדס־מאן.

(שלוס אויף דער לעצטער זייט)

ניער קריזיס דראעט ארבעטער רעגירונג

לאנדאן, יוני, 30. — די ארבעטער רע־גירונג ווערט ווידער געדראעט מיט אן ערנסטן קריזיס, נאכדעם ווי די ליבעראלן האבן באשלאסן ווידער אריינצוטראגן זיי־ער אמענדמענט צו פילפ סנאודענס לאנד־שטייער פארשלאג, אויסצושליסן פון׳ם שטייער אלע שפיל פעלדער.

די ליבעראלן האבן דערקלערט, אז דאס מא וועלן זיי מער בשום אופן ניט גיין אויף קיין פשרות, און אויב די רעגירונג זאל אויף פארבלייבן איינגעשפארט, וועט זי געשלאגן ווערן דעם דאנערשטאג, ווען די ליבעראלן האבן באשלאסן פארצויינן זיי־ער אמענדמענט.

פארמער דערשאסן, ווען מאן געפינט אים אין זיין פרוים צימער

ערמאנטאן, אלטא., יוני 29. — דזשאן אנדריטשוק, א פארמער, איז דערשאסן גע־ווארן אויף טויט אין הויז פון לוסיאוס לור אים קאלטאן, ארום טשעהיל, אלטא., און קאלטאן איז פון דער פאליציי פארהאלטן געווארן אויף דער קלאגע פון מארד.

קאלטאן, אין זיין עדות זאגן צו דער קא־ראנערס דזשורי, האט דערקלערט, אז ער האט דערשאסן אנדריטשוקן דערפאר וואס ער האט אים געפונען אין זיין פרוים שלאפ־צימער ווען יענער איז אנגעקומען אהיים אומדערוואר־טעט. נאכדעם ווי ער האט דערשאסן אנדריטשוקן האט קאלטאן גע־שיקט זיינע קינדער צו רופן די פאליציי און ער האט געווארט ביז די פאליציי איז אנגעקומען.

קאלטאן, אין זיין עדות זאגן פאר דער דזשורי, האט אויף דערקלערט, אז ווען ער האט געטראפן אנדריטשוקן אין זיין פרוים שלאפצימער האט ער אים געזאגט: "עס וועט דיר גארנישט ניט העלפן, דו דארפסט ניט מאכן קיין פארזוך צו אנטלויפן, איך וועל דיך שיסן". קאלטאן האט, נאך א קורצן ארגומענט, אויסגעשאסן און אנ־דריטשוק איז געפאלן טויט.

(שלוס אויף דער לעצטער זייט)

שענסטע פרוי אין פוילן באנייט זעלבסטמארד

וואַרשע, יוני 30. — פוילן האט נעכטן פארלאָרן די שענסטע פרוי. דר. יודזישן לעוויסקא, א איבונג אינסטרוקטארן און באוואוסט אלס די שענסטע פרוי אין פוי־לען איז דא נעכטן געשטארבן פון גיפט וואס זי האט איינגענומען. ארום איר קער־פער איז געפונען געווארן א בריוו אין וועלכן זי האט געשריבן, אז מען זאל זי ניט פאלמעסן ווייל זי האט זיך אליין פאר׳סמ׳ט. די אורזאך וואס עס האט זי געטריבן צו באגיין זעלבסטמארד איז דערווייל פארבליבן א סוד.

פארמער דערשאסן, ווען מאן געפינט אים אין זיין פרוים צימער

ערמאנטאן, אלטא., יוני 29. — דזשאן אנדריטשוק, א פארמער, איז דערשאסן גע־ווארן אויף טויט אין הויז פון לוסיאוס לור אים קאלטאן, ארום טשעהיל, אלטא., און קאלטאן איז פון דער פאליציי פארהאלטן געווארן אויף דער קלאגע פון מארד.

קאלטאן, אין זיין עדות זאגן פאר דער דזשורי, האט אויף דערקלערט, אז ווען ער האט געטראפן אנדריטשוקן אין זיין פרוים שלאפצימער האט ער אים געזאגט: "עס וועט דיר גארנישט ניט העלפן, דו דארפסט ניט מאכ

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 765 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

דער 17טער ציוניסטישער קאָנגרעס

אפשר פאר קיין ציוניסטישן קאָנגרעס זינט דער באלפור דעקלאַראַציע זיינען נים געשטאנען אזעלכע פּראָבלעמען, ווי פאר דעם זיבעצנטן קאָנגרעס וואָס עפנט זיך היינט אין באזעל. און די שווערקייט פון די פּראָבלעמען ליגט באזונדערס אין דעם, וואָס עס איז זיי צוליב זייער קאָמפּליצירטן כאַראַקטער זייער שווער צו פאָרמולירן.

דער זעכצנטער קאָנגרעס, מיט צוויי יאָר צוריק, האָט אויך געהאַט פאר זיך דזיכטיקע פּראָבלעמען צו לייזן, — פּונקט ווי די פריערדיקע קאָנגרעסן. אָבער דאָ זיינען אין צענטער־פּונקט געשטאנען גאנץ באשטימטע און מער־ווייניקער גענוי פאָרמולירטע פראגעס. אין דעם פאל פונ׳ם זעכצנטן קאָנגרעס איז דאָס געווען די אידישע אגענטור.

דר. ווייצמאנס פּאָליטיק האָט דאן טריאומפירט. די אגענטור איז געווארן א פאקט. אָבער איידער מען האָט צייט געהאט צו שניידן די פרוכט פונ׳ם זיג, איז געקומען דער גרויסער אומגליק. דער אויסברוך פון אווגוסט זיינען נייגן־און־צוואנציק, אין ארץ־ישראל, וואָס האָט אויפגעציטערט די אידישע הערצער איבער גאָר דער וועלט און א וואקל געטאָן שטארק די אמונה אינ׳ם ציוניזם ביי די. וואָס זיינען אין אים געשטאנען בלויז מיט איין פוס.

און פון דאן אין איז געקומען איין קלאַפּ נאָכ׳ן צווייטן, ביז דאָס האָט זיך קולמינירט אין דעם פעסטלד פאפיר. די אלע ציוניסטישע קאָמאַסטראַפעס זיינען אויך געווען דר. ווייצמאנס דורכפאלן, — די דורכפאלן פון זיין פּאָליטיק.

דר. ווייצמאן האָט געפּראָוואוט אָפּראָטעווען פון זיין פּאָזאיצע דאָס וואָס האָט זיך נאָר געלאָזן. דאָס איז אים אין א געוויסער מאָס געלונגען, און איצט קומט ער צום קאָנגרעס מיט געוויסע פּאָזיטיווע רעזולטאטן. אָבער ער אליין, אויב אפילו ער זאָל זיין זיכער אז ער איז די גאנצע צייט געגאנגען אין דעם ריכטיקן וועג, פילט, אז ער קאָן דעדיינען נים איבער־צייגן די ציוניסטישע באוועגונג.

ער האָט דערפאר נאָך לאנג פאר׳ן קאָנגרעס קאָטעגאָריש דערקלערט אז ער איז דאָס מאָל ענדגיטיק אנטשלאָסן צורקצוציען זיך פון דער פירער־שאפט. איבערלאָזנדיק צום קאָנגרעס צו דערווייל א נייעם פירער. וואָס זאָל פירן די באוועגונג אין נייע, פון איר אָנגעציכנטן וועגן.

אין צענטער פון אלע פראגן ביים קאָנגרעס וועט דערפאר טאקע דאָס מאָל אויך שטיין א גאנץ קאָנקרעטע פראגע, — די פראגע פון דער פירערשאפט. אָבער הינטער אָט דער פראגע שטייט א גאנצער פלאָנטער פון קאָמפּליצירטע פּראָבלעמען, וועלכע לאָזן זיך נים לייכט פאָרמולירן און זיין וועלכע א סך וועלן אפשר נים וואָגן צו פאָרטיפן זיך.

* * *

די פירערשאפט פראגע איז נים קיין פראגע בלויז פון פּערזאָן, כאָטש דאָס איז אויך א וויכטיקער ענין אין א באוועגונג, וואָס באשטייט פון אזוי־פיל פאַרשיידנאַרטיקע גרופּירונגען, וואָס דאַרפן באוואוינען ווערן צו ארבעטן אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע פעלט נים קיין פירער־שעד מאָטעריאל, און, בלית־ברירה, איז עס נים. אויסגעשלאָסן, אז מען וואָלט געקאָנט באוועגן דר. ווייצמאן ווידער אָנצונעמען די פירערשאפט. — דאָס איז נים דאָס ערשטע מאָל וואָס ער זאָגט זיך קאָטעגאָריש אָפּ פון דער שווערער לאסט. און דאָך האָט ער זי ביז איצט געטראָגן אויף זיינע פלייצעס.

די פראגע איז אָבער מער א פראגע פון אינערלאכער און אויסערלאכער פּאָליטיק. זאָל דער ציוניזם ווייטער גיין אין די אויסגעטראָטענע וועגן, אָדער זוכן נייע, — און וועלכע? זאָל ער ווייטער לייגן די הויפּט וואָג אויף „אויסערלאכער פּאָליטיק״, אָדער זאָל ער א מאָך טאָן אויף איר מיט דער האנט און אנשטריינגען אלע זיינע כחות אויף אינערלאכער, פּראַקטישער ארבעט? אָדער זאָל ער גאָר אָנפאנגען אן אגרעסיווע פּאָליטיק, ווי עס וויל דיר רעוויזיאָניסטן? אָדער זאָל ער איינשרונקען זיך אין זיין פאָרנעם, אָדער, פאַרקערט, אויסברייטערן אים צוריק צום הערצליאָגישן מאַסשטאַב?

דאָס זיינען בלויז א טייל פון די פראגעס וואָס שטייען הינטער דער פראגע פון פירערשאפט און, אויב דער קאָנגרעס זאָל זיין געטריי צו די נרויסע פּאָדערונגען פון דער שעה, וועט ער פון זיי נים פּרובירן אויסדרייען זיך, און די צוקונפטדיקע פירערשאפט וועט גענוי וויסן, וואָס מען דער־וואַרט פון איר און וואָס איז דער וועג איבער וועלכן זי דאַרף פירן די באוועגונג.

און דאן וועט שוין די פראגע פון דער פּערזענלאכקייט פון דעם פירער נים זיין אזוי וויכטיק, ווי דאָס וואָס ער פּערזאָניפיצירט מיט זיך.

* * *

וועלכע גרופּע און וועלכע ריכטונג וועט באהערשן דעם קאָנגרעס?

דאָס איז דערווייל אומעגלאך פאָראויסצוזעגן און פאָראויסצוזאָגן. דאָס היינט אין א גרויסער מאָס אָפּ אן די אנטוויקלונגען ביים קאָנגרעס נופא.

דער קאָנגרעס איז אין זיין פּאַרטיי צוזאַמענשטעל ניט קיין סך אנדערש, ווי די פריערדיקע קאָנגרעסן פון די לעצטע יאָרן: מיט בלויז געוויסע פאַרשטאַרקונגען פון די עקסטרעמע פליגלען, — די ארבעטער גרופּירונגען, פון איין זייט, און די רעוויזיאָניסטן, פון דער צווייטער זייט.

פון די צוויי הונדערט און־איין־פערציק ביז איצט פאַרצייכנטע דעלעגאטן צום קאָנגרעס זיינען:

אלגעמיינע ציוניסטן, איין־און־אכציק; ארבעטער, צוויי־און־זיבעציק; רעוויזיאָניסטן פיר־און־פערציק; מזרחים, פיר־און־דרייסיק; ראַדיקאַלן, אכט און אנדערע גרופּן צוויי.

די אלגעמיינע ציוניסטן פאַרבלייבן נאָך אלץ מיט׳ן באלאנס פון מאכט אין זייערע הענט. זייער צענטראַלע פּאָזיציע און זייער צאָליקע וואָג דערלויבט זיי צו באהערשן דעם קאָנגרעס דורך פשרות מיט איין צד אָדער דעם צווייטן.

זייער שוואכקייט באשטייט אָבער אין דעם, וואָס, נים גלייך צו די אנדערע צוויי גרעסערע פּאַרטייען, די ארבעטער און די רעוויזיאָניסטן, קומען זיי צום קאָנגרעס אָן אן איינהייטלאכן פּראָגראַם. צווישן זייערע דעלעגאטן פון אמעריקע, דייטשלאנד און ענגלאנד הערשן טיפע מיינונגס פאַרשיידנהייטן, וועלכעס וועט נים אזוי לייכט אויסצוגלייכן אין איילענגיש אין באזעל. אויסער דעם הערשן טיפע חלוק־הדעות׳ן צווישן די אלגעמיינע ציוניסטישע פירער גופא, — מיינונגס פאַרשיידנהייטן, וואָס באציען זיך נים בלויז אויף פּראָגעס פון פּאָליטיק, נאָר אָפּט אויף דעם גאנצן בליק אויפ׳ן ציוניזם.

עס איז דערפאר גאָר נים זיכער, אז די אלגעמיינע ציוניסטן וועט דאָ געלינגען נים נאָר באאיינפלוסן און באוואַרן זיך אין אן אויפן פון די צדדים, נאָר אפילו צו האלטן די אייגענע גרופּע צוזאַמען ווען עס וועט קומען צו דער לייזונג פון די וויכטיקערע פּראָבלעמען.

דאָס קאָן פירן צו דעם, אז מען זאָל פּרובירן אויסמיידן די פראגן וואו עס זיינען דאָ גרעסערע געפאָרן פון קאָנפליקט און, אזוי צו זאָגן, „פאַר־לאָמען״ די טיפערע חלוקהדעות׳ן מיט פשרות און מיט פאַרשוויגענישן.

אָדער, עס קאָן זיין, אז די ארבעטער אָדער רעוויזיאָניסטן (די לעצטע ווייניקער וואַרשיינלאך) זאָלן דורך זייערע אגרעסיווע מיטלען געווינען א מעריהיים אויף איין זייט אָדער א צווייטן.

אָבער דאָס וועט דער באוועגונג קיין גוטס נים טאָן, ווייל דאָס קאָן סרייבן דעם צווייטן צד צו אָפּשפאַלטונג.

אין די אינטערעסן פון דער באוועגונג איז וויכטיק, אז די אלגעמיינע ציוניסטן זאָלן געווינען דעם כח און די דיסציפּלין וואָס איז פאר זיי נויטיק אויף אנהאלטן זייער אנפירנדיקע פּאָזיציע אין דער באוועגונג.

סובאָטניקעס - מאַרטירער פאַר׳ן אידנטום

צי האלטן זיי ביים אונטערגיין?

(ספּעציעל פאַר ד. א. וו. דורך „איטא״)

פון א. פּאָנעווועזשער

— 2 —

די סיבירער סובאָטניקעס זיינען צעזייט געווארן איבער פיל דערפער פון יעניסייסקער, אירקוטסקער און טיילווייז מאסקווער גובערניעס. גרויסע קאָלעקטיוון פון סובאָטניקעס זיינען אין דאָרף יודינא (דעם אידישן נאָמען יודא) נים ווייט פון מינוסינסק וואו ס׳געפינען זיך ארום פיר הונדערט משפחות, אין זימא, עטלאכע סטאַנציעס פון אירקוטסק געפינען זיך ארום דריי הונדערט משפחות, פּאַלאָוויינקע, זימינער אויעזד געפינען זיך ארום הונדערט און פיפציק משפחות, ארום מאַרינסק און די איבעריקע דערפער זיינען געווען אין דער צייט פיל קלענערע גרופּעס. די ערשטע גאָס אין זימא רופט זיך דיגאס פון די סובאָטניקעס און פאַקטיש האָבן זיי געגרינדעט דאָס דאָרף. די גאנצע צייט פונם צאַריזם זיינען די סובאָטניקעס אויפגעטריבן פון נעקעסן. דאָס האָט זיך טויגלעך אויפגעפירט דעם „הרי־אַת״ מיט די שבע ברכות. ניט נאָר חתן־כלה נאָר אויך די נאָענטע מחותנים פון ביידע צדדים פאַסטן דעם טאָג און זיי זיינען מחרר בתשובה. מען מאַכט דעם חשבון הנפש. נאָר באזונדערס פאַריארכאל און חיליק וועט דורכגעפירט דער שבת. צאַרט ווייסע טישטאַכער באדעקן די טישן און ביינק. איטלאַכעס הויז ווערט באַלייכטן מיט פיל ליכט. דאַנערשטאָג און פרייטאָג ווערן שוין געמאַכט די הכנות צום שבת. מען באַקט די גרויסע „טויליעטשן״ (שבת חלות), קידוש מאַכט מען נאָר אויף וויין. די משפחות נייען צו געסט אייגער צום אנדערן. מען טוט אן די בעסטע קליידער. מען קנאַנקט סעמעשקעס און די עלטערע מיען זיך נים צו ריידן קיין דבר חול. די סובאָטניקעס האָבן מערסטנטייל א חתונה צווישן זיך. די משפחות זיינען גרויסע, דאָס רוב משפחות זיינען גרויסע, דאָס רוב משפחות האָבן צו זיבן און אכט קינדער און מער. אזוי קומט אויס דאָס גאנצע דער־פער באשטייען פון עטלאכע פאַמיליעס וועלכע זיינען אין קרובה׳שאפט נעקניפּט און נעבונדן צווישן זיך. נאָר איינע פון די גרעסטע שטרעבונגען ביי זיי איז מתחתן צו זיין זיך מיט מיט אזוי. און נאָך פאַר דער וועלט־מלחמה איז שוין געווען פאַלן אין אירקוטסק, מאַרינסק און אנדערע ערטער דאָס יוגנד, פרישע און גע־קוקן אויף זיי מיט א געוויסן רעספּעקט. פּויערישע באַפעלקערונג אינם מזרח סיבירער דאָרף איז מערסטנטייל א קרי־מינעלער עלעמענט און קוקן אויף סעק־טאַנטן און פּאָליטישע פאַרשיקטע מיט א באזונדערן יראת הכבוד. דאָס דורכפיר־רען פון די אידישע צערעמאָניעס, מכ׳הנים און דיינים קומט ביי די סובאָטניקעס ארויס אויך נויאיש, עס טראָגט א קריסטלאכן זיגל. אויף זייערער א חתונה הולעט מען אויפ׳ן רוסישן שטייגער. מען פּוצט אויס די פערד און. ברייטשקעס מיט בלומען און גלעקלאך, מען טרינקט לחיים און מען מאַנצט און שפּילט אויף די האַרמאָניקעס גאנצע זיבן טעג. זייער פּאַטריאַרכאַליש ווערט דורכגעפירט די צערעמאָניע פון פירן. חתן־כלה צו דער חופה און דאָס דורכפירן דעם „הרי־אַת״ מיט די שבע ברכות. ניט נאָר חתן־כלה נאָר אויך די נאָענטע מחותנים פון ביידע צדדים פאַסטן דעם טאָג און זיי זיינען מחרר בתשובה. מען מאַכט דעם חשבון הנפש. נאָר באזונדערס פאַריארכאַל און חיליק ווערט דורכגעפירט דער שבת. צאַרט ווייסע טישטאַכער באדעקן די טי־שען און ביינק. איטלאַכעס הויז ווערט באַלייכטן מיט פיל ליכט. דאַנערשטאָג און פרייטאָג ווערן שוין געמאַכט די הכנות צום שבת. מען באַקט די גרויסע „טויליעטשן״ (שבת חלות), קידוש מאַכט מען נאָר אויף וויין. די משפחות נייען צו געסט אייגער צום אנדערן. מען טוט אן די בעסטע קליידער. מען קנאַנקט סע־מעשקעס און די עלטערע מיען זיך נים צו ריידן קיין דבר חול. די סובאָטניקעס האָבן מערסטנטייל חתונה צווישן זיך. די משפחות זיינען גרויסע, דאָס רוב משפ־חות האָבן צו זיבן און אכט קינדער און מער. אזוי קומט אויס דאָס גאנצע דער־פער באשטייען פון עטלאכע פאַמיליעס וועלכע זיינען אין קרובה׳שאפט נעקניפּט און נעבונדן צווישן זיך. נאָר איינע פון די גרעסטע שטרעבונגען ביי זיי איז אויסגעמיילט צו זיין זיך מיט אויף אן איינענעם שו־חט, וועלכער פלעגט קוילענען אויף פאַר די אידן פון מינוסינסק, און זימא האָבן זיי נעאָכט אן איינענעם מוהל. בכלל האָט זיך דאן געלאָזט אנפאנגען א נייער עטאַפּ אין זייער רעליגיעזן און נייטסלאכן לע־בען. א באזונדערע ווירקונג האָט אויף זיי געהאַט דער אידישער שוחט פון זיי־זיערע מתים אויפן בית עלמין פון דיי־מא ר׳ שלמה מוניץ, א איד א בר אורין, אליין א געבוירענער אין דווינסק, וועלכער האָט נאָך אין די פינסטערע צייטן פון דער שווערע רעפּרעסיעס געלערנט די סו־באָטניקעס אין נעהיים אידישע דיינים און מנהגים, פלעגט זאָגן פאַר זיי שבת פרקים (אין א רוסישער איבערזעצונג), מדרש און אגדות. קיין איינענעם שוחט האָבן זיי נים געהאַט דאָס רעכט צו האָ־בען ביז מיט 25 יאָר צוריק און דער אל־טער ר׳ שלמה איז געווען ביי זיי דער גרעסטער אויטאָריטעט. זיי האָבן אים גערופן מיטן נאָמען „רבי״ און גערעדט וועגן אים מיטן גרעסטן יראת הכבוד.

ס׳איז וויכטיק צו באַמערקן נאָך א כאַראַקטעריסטישן שטריך: די סובאָטני־קעס, נים קוקנדיק אויף זייער גרויסן יראת הכבוד און רעספּעקט צו די אמת׳ע אירן אין זייערע שטרייטנגע פאַדערונגען צו די אידישע דיינים, טראַדיציעס און מנהגים האָבן נים געפונען אינם סיבי־רער אידן און הויפּטזעכלאך אינם אינ־גערן דור דאָס וואָס זייער נשמה האָט פאַראַנגט. מענטשן, וועלכע זיינען דורך געלייטערטע אלע זיבן פייערן פון גיהנום און זיינען געבליבן פאַרהאַרעוועט — האָבן, זעענדיק אויף ווי ווייט די סיבי־רער אידן פון די לעצטע דורות באַציען זיך לייכטזיניק צום שבת און דינים, באַ־קומען א אנטוישונג. ווען זיי פלעגן באַ־מערקן אז ווער פון דעם יונגערן דור אידן באַציט זיך פון אויבן אויף צום שבת און אנדערע אידישע דינים האָבן זיי געהאַט דערפון דאָס גרעסטע עגמת נפש. זיי האָבן שטענדיק געבייגט און געזוכט דיא אמת׳ע אידן ביי וועלכע עס געפינט זיך תורה און חכמה, לערנען פון זיי, אָפּנעמען פון זייערע מידות, און א וו. דערמיט דערקלערט זיך דער גרויסער דראַנג צו אימיגראַציע, וועלכע האָט קורץ פאַר דער וועלט מלחמה ארומגעכאַפּט דעם דאָרף פון די סובאָטניקעס, די אידן אלס שטאַטישער עלעמענט האָבן זיך בין דער מלחמה און רעוואָלוציע זייער שוואך דערנעענטערט צו די סובאָטני־קעס. די דאָרפישע סיבירער אידן פון זימא און די איבעריקע דערפער וואו זיי זיינען אין דער מינדערהייט זיינען מקבר זייערע מתים אויפן בית עלמין פון דיי־סובאָטניקעס, באַנוען זיך מיט זייער מור־הל, און א. וו. ביי די ארומיקע קריסטן האָבן נאָך אין די פינסטערע צייטן פון דער שווערע רעפּרעסיעס געלערנט די סו־באָטניקעס אלס מוסטער פון ערלאכע, ניכטערע, ארבעטסזאַמער און לאַגיש דיינסגדער. פּויערשער עלעמענט. די סובאָטניקעס זיינען זייער געזונט פי־זיש, ווייסן גוט די הארטע נאָטות פון סיבירער צייכענונגען זיך אויס אויף אלע געביטן פונם דאָרפישן לעבן. זיי זיינען געווען ביז דער רעוואָלוציע גלייכבארעכ־טיקט מיט די ארומיקע סיבירער פּויע־רים. די אידישע אויסנאַמס געזעצן זיי־נען אויף זיי ניט חל געווען, אין די פעסער האָבן זיי זיך געגרופן „קרעסטיא־נע יודייסקאַווא ווערא״ אויספאַווערא״ איז סובאָטניקאַווא״. זיי האָבן געהאַט די מענלאַכקייט אריבערצופאָרן פון איין ראיאָן אינם צווייטן, דאָס איז נים אזוי שווער אין דער אנדערער צייט, ווען עס וויל זיך אָנגעהאַלטן אין דער הייניקער סאָוועטישער ווירקלאַכ־קייט, דער גייסט פון דער נייער צייט לאָזט נים איבער קיין פּלאַץ פאַר סעק־טאַנטן און גרילבער אין רעליגיעזן טעג־לאַגישע פראגן, פאַר גאָט זוכער און מיסטיקער. א שטילע טראַנערעיע פון איר־ניקלאך פון מאַרטירער פאַר אידישקייט, וועלכע פילן דאָס זיי האָבן אריבערגע־לעבט זייער צייט אין וויל זיך דאָך נים אונטערגעבן, ווילן נים זינגען דאָס לעצ־טע גסיסה געזאַנג, דאָס שוואַנען ליד.

(„איטא״)

אין א שעת הירום

אן ערנסט וואָרט—אין אן ערנסטן מאָמענט

פון ז. קאָטלער, ירושלים

נאָך קיינמאָל איז דער ציוניזם, מיט זיין אויפבויאונגס־אַרבעט אין ארץ־ישראל און זיין נאַציאָנאַל קולטורעלע ווירקונג אין גלות, ניט געווען אין אזא סכנה פון פול־דיינקען און זיינען אפילו אין פאַרניכטונג, ווי עס איז עס איצט, ערב דעם 17טן ציוניס־טישן קאָנגרעס, אין באזעל.

די שווערע קלקה פון דער תוכחה: „מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה״, איז זייט דעם 16טן קאָנגרעס אין צוריך, גע־וואָרן דער כמעט שטענדיקע טרויעריקע ווירקלאַכקייט פונ׳ם ציוניזם.

פון אויסן ווערט ער אין זיין ארבעט אזוי שטענדיק און ענערגיש אטאַקירט, פון די פאַראייניקטע, ביטערע און מעכטיקע שונ־אָרעס און אלע מיטלען און וועגן צו אָפּ־שטעלן זיין אויפבויאונגס און אויפלעבונגס ארבעט אין ארץ־ישראל.

און פון אינוועניק ווערט ער צעפרעסן פון דעם שרעקלאַכן תוהו ובוהו, וואָס די אזוי פיל און פאַרשיידענע פאַרטייען און קלייזלאך האָבן אין אים און זיין אָרגאַני־זאַציע אריינגעבראַכט.

ס׳איז אלזאָ, שוין אלעמען זעלבסטפאַר־שטענדלאך, אז די הויפּט אויפגאַבע און ארבעט פון דעם 17טן קאָנגרעס דאַרף און מוז זיין:

שאפן און מאַביליזירן אלע נויטיקע מיטלען און קרעפטן, אום 1) צו באַקעמפן די דערמאָנטע שונאי ציון און ווירקן לכל הפחות אז זייערע אנווענדונגען און קאַמפן קעגן אונזער ארבעט און שטרעבן אין אנ־זער לאַנד זאָלן ווערן וואָס ווייניקער ווירק־זאַם און געפעלאך, און 2) צו אָפּשאַפן דאָס אנארכיע אין דער ציוניסטישער אָרגאַני־זאַציע, זי קורירן און געזונט מאַכן.

קודם כל — בנוגע די שונאי ציון.

ס׳פרעגט זיך: וועלכע זיינען עס די נור־טיקע מיטלען און קרעפטן, מיט וועלכע האָבנדיק זיי, וועלן מיר זיכער קענען אָפּ־שוואַכן די מאַכט פון אונזערע דערמאָנטע שונאים און זיי מאַכן ווייניקער געפעלאך, מען פון די ישובות פון תחום פון טעלזש, מיר, סלאַבאָדקע, וואָלזשין און א. און פלעגן מיט זייערע דרשות און באוועג־לאַכקייט אריינברייגנען א לעבעדיקן שטראָם אין דער דאַמאַלסטדיקער גרויער ווירקלאַכקייט פון די ווייטע אידישע ישו־בים פלעגן ניט וואַנען אראָפּצופאָרן צו די סובאָטניקעס און וועגן א איר פונם דאָרף פלעגט קומען אין מקום, פלעגט ער זיי ברייגנען א נייעם מאַמר, א נייעם דין, וועלכער פלעגט אויפגעכאַפּט ווערן ווי אַן אבן טוב און אָפּגעהיט ווערן מיט יעדער־פינטעלע. אויסערלאַך טראָגט דער לעבן פון די סובאָטניקעס א קריסטלאַכן גייסט. זייער ריידן, קליידער, אויסערלאַכער גע־שטאַלט און באַנעמונג אונטערשיידט זיך לחלוטין ניט פון קלוגע אויפגעגלערטע בעלי גופי׳שע פּויערים וועלכע מען באַ־געגנט אין די גרויסע רוסישע דערפער. זייער הויפּט באַשעפטיקונג איז געווען ערד ארבעט אויף א פרימיטיוון אופן (ביז די לעצטע פאַר יאָר), זיי פאַרנעמען זיך אויף מיט „ראַזוואָזקע״ — דאָס הייסט פירן פראָוויאַנט אין די גאָלד גרובן פון לענא און וויטים, פיש־פאַנג, יעגעריי, בוי־ארבעט און די איבעריקע באַשעפטיקונגען פונם סיבירער פּויער. זייער ריינער און פאַטריאַרכאַלער לע־בענס־שטייגער, ניכטערקייט און טהרת המשפחה אונטערשיידט זיי שטאַרק פון די שכנ׳ישע רוסישע פּויערים, וועלכע זיינען געווען בין זיי דער גרעסטער אויסנאַמס געזעצן זיי־נען אויף זיי ניט חל געווען, אין די פעסער האָבן זיי זיך געגרופן „קרעסטיא־נע יודייסקאַווא ווערא״ אויפגעכאַפּט אין איז סובאָטניקאַווא״. זיי האָבן געהאַט די מענלאַכקייט אריבערצופאָרן פון איין ראיאָן אינם צווייטן, דאָס איז נים שווער אין דער אנדערער צייט, ווען עס וויל זיך אָנגעהאַלטן אין דער הייניקער סאָוועטישער ווירקלאַכ־קייט, דער גייסט פון דער נייער צייט לאָזט נים איבער קיין פּלאַץ פאַר סעק־טאַנטן און גרילבער אין רעליגיעזן טעג־לאַגישע פראגן, פאַר גאָט זוכער און מיסטיקער. א שטילע טראַנערעיע פון אויר־ניקלאַך פון מאַרטירער פאַר אידישקייט, וועלכע פילן דאָס זיי האָבן אריבערגע־לעבט זייער צייט אין וויל זיך דאָך נים אונטערגעבן, ווילן נים זינגען דאָס לעצ־טע גסיסה געזאַנג, דאָס שוואַנען ליד.

(„איטא״)

ווי אזוי די דרוקעריי קונסט האָט זיך אנטוויקעלט

דאָס דרוקן פון ביכער דורך האַנט־ זאָץ האָט זיך אָנגעפאַנגען אין דעם פופ־צענטן יאָרהונדערט. און אין די נעק־סטע פופציק יאָר נאָך דעם ווי מען האָט דערפונדן דאָס דרוקן, זיינען דריי־סיק טויזענט ביכער אָפּגעדרוקט געווארן.

דער דייטש, יאָהאַן גוטענבערג, פון שטראַסבורג, קאָן באַטראַכט ווערן פאַר דעם פאָטער פון דער מאָדערנער דרוקע־ריי. ווייל ער איז געווען דער ערשטער דרוקער. עס איז אָבער ניט איבערגעבליב־בען פון אים קיין איין שטיקל דרוק אַר־בעט וואָס זאָל טראָגן זיין נאָמען.

אָבער די ערשטע דרוקערס וועגן וועל־כע עס איז קיין צווייפל ניט פאַראַן, און וועלכע האָבן יא איבערגעלאָזט נאָך זיך פאַרשיידענע דרוק זאַכן, זיינען גע־וועזן יאָהאַן פוסט און פּיאָטער שאָפּ־לער.

האַלענדער באהויפּטן אז דער ערש־טער דרוקער איז געווען איינער פון זיי־ער לאַנד. דאָס איז געווען א געוויסער לאַ־רענס פון פוסטער, וועלכער האָט געלעבט אין אנפאַנג פון פונצענטן יאָרהונדערט. די האַלענדער האָבן אויפגעשטעלט א מאָ־נומענט צו זיין אנדייענקען, און אין יאָר 1923 האָבן זיי אפילו געפייערט דעם פינף הונדערט יאָריקן יובילײ פון זיין דערפינדונג. אָבער עס זיינען קיין באַ־ווייזן בין היינט נאָך נים געפונען גע־ווארן וואָס זאָל עס באַשטעטיקן, און די ערשטע פאַקטן וועגן קאַסטערן זיינען פאַרענטלאַכט געווארן ערשט הונדערט און דרייסיק יאָר נאָך זיין טויט.

די געשיכטע פון דרוקן פאַנגט זיך אָן מיט גוטענבערג׳ן, וועלכער האָט דער־ערשט אין שטראַסבורג, אין 1484, מיט דרוקן א פּאַטענט פון דער מאָדערנער דרוקע־ריי. אין דער צייט האָט אויפגעהויבן אין אנדערע לענדער אין אייראָפּע אין 1438. דיינע שותפים זיינען געווען אַר־נאָלד דיינבאַן און אנטאָן היימלא. נו־טענבערג האָט געהאַלטן זיין מעטאָדע פון דרוקן פאַר א סוד.

ער איז געשטאָרבן אין 1648, נאָך אים, איז געקומען פוסט און ער האָט גע־שפּאַנט א דרוקעריי. דעם ערשטן בוך וועל־כען פוסט האָט אַרויסגעגעבן, איז געווען א תהלים. אדום און אדום האָט פוסט גע־דרוקט הונדערט און פופצן ביכער, פיל וועלכע עס עקזיסטירן נאָך עד־היום. ווען פוסט איז געשטאָרבן, האָט איבער־נעמען דאָס געשעפט זיין שותף שאום־לער יוואַמען מיט פוסט׳ס זון. ער האָט אָפּגעדרוקט 59 ביכער און ער איז געווען דער ערשטער צו דרוקן אין פאַרשיידענע קאָלירן.

עס האָט לאַנג נים געגומען און בי־כער האָבן אנגעהויבן אַרויסצוקומען פון דרוקעריי־ן וואָס האָבן אַרום יענער צייט זיך געעפנט אין פראַנקרייך, איטאַליע, שפּאַניע, האָלאַנד און ענגלאַנד.

דער ערשטער צו באַנוצן זיך מיט קלישעס איז געווען אלבערט פּוישסטער פון דייטשלאַנד. די דאָזיקע קלישעס זיינען אויסגעשניצט געווארן פון האָלץ. די ערשטע ביכל אין דייטש איז גע־דרוקט געווארן פון יאָהאַן מענטעלין. די הויפּט שטאָב פאַר דרוקעריי אַרום יע־נער צייט איז געווען אוגסבורג און דייטשלאַנד, און דער ערשטער דרוקער דאָרטן איז געווען גוטהער זעינער.

דער ערשטער דרוקער אין ענגלאַנד איז געווען ווילי׳אָם קעקסטאָן. ער האָט זיך אויסגעלערנט זיין פאַך פון אורליך צעל, פון קעלן, דייטשלאַנד. שפּעטער האָט ניקאָלאַס נאָוטע זיך צום ערשטן באַנוצט מיט מעטאַל צו מאַכן קלי־שעס.

די ערשטע דרוקעריי אין איטאַליע איז געגרינדעט געווארן אין 1484, מיט זיינען אין אידייען, וועלכע זיי דערקלערן אלס שעדלאַכע פאַר דער אַנטוויקלונג פון ארץ־ישראל. אין די ערנסטע שווערקייטן, וואָס די ענגלישע רעגירונג מאַכט אין ארץ ישראל, זיינען איבער דוקא בנוגע דעם נאַציאָנאַל פאָנדס באַדן דערווערבונג.

ווייל די שונאי ציון וויינען זייער גוט, אז שטערן דער ארבעט פונ׳ם אידישן נאַ־ציאָנאַל פאָנד מיינט שטערן דער גאַנצער אידישער ארבעט אין ארץ־ישראל; אז באַדן איז אומעגלאַך א פרייע אידישע איינ־וואַנדערונג אין לאַנד אריין, איז נים קיין תקומה פאַר אידישער ארבעט, איז נים קיין פּלאַץ אין ארץ־ישראל פאַר אידישע קאָלאָניזאַציע און אידישן פּאָליטישן איינ־פלוס.

אונזער קאַמף מיט די שונאי ציון אין לאַנדאָן ווי אין ירושלים, איז אלזאָ דורכ־אויס פאַר און אַרום דעם אידישן נאַציאָ־נאַל פאָנד. דער איינציקער נאַציאָנאַלער אינסטרומענט אונזערער פאַר גאולת הארץ, און דאַריבער איז עס די הויפּט אויפגאַבע פון פליכט פון דעם קומענדיקן 17טן קאָנ־גרעס אין באזעל, ער זאָל פאַר דער נאַנ־צער וועלט דערקלערן, אזוי פייערלאך, שאַרף און דייטלאך ווי נאָר מעגלאך, אז די ארבעט פונ׳ם אידישן נאַציאָנאַל פאָנד און זיינע פרינציפּן זיינען פאַר אים און פאַר׳ן נאַנצן אידישן פאָלק די איינציקע און זיכערסטע נאַראַנטיע פאַר דער זיכע־רונג פון דער גאַנצער ציוניסטישער אויפ־בויאונגס ארבעט אין ארץ־ישראל ביז איצט, און אויך פאַר דער פאַרווירקלאַ־כונג פון דעם ציוניסטישן אידעאַל אין דער צוקונפט, און דאַריבער: ווער עס וואַנט צו שטעלן זיך קעגן דער ארבעט און די אינטערעסן פון זעלבן פאָנד, דערקלערט זיך זעלבסט דערמיט אלס קעגנער פונ׳ם נאַנצן אידישן פאָלק.

און צוזאַמען מיט דער דאָזיקער דער־קלערונג מוז דער קאָנגרעס אויף אָנווענדן אלע מיטלען צו שאַפן פאַר׳ן אידישן נאַציאָ־נאַל פאָנד די מעגלאַכקייטן, ער זאָל זיין הייליקע און אזוי וויכטיקע אויפגאַבע קע־נען דערפילן, און א ווייט ברייטערן און גרעסערן מכשטאַב און וואָס שנעלער.

„אין סומכים על הנס״— אין ביי אונז געוואַנט געווארן; מען טאָר זיך ניט פאַר־לאָזן אויף נסים, און דאָס וואָס מען קאָן טאָן היינט טאָר מען ניט אָפּלייגן אויף מאָרגן!

מרינקט בעלס
51 591
זינדיק בלוט
(פאָרזעצונג)
דאָס דערוואַרטעטע
COMPANY
MITED
55 409

פרינסעס בעלס
רושינדושער אייל ארענדזש
דריי באשעלס א סיים
BELL BOTTLING CO., (באראדיצקי מרידער) PHONE 51 591

זינדיק בלוט

(פארזעצונג)

דאן האט ראזענבערג זיך דערנענטערט צו איר מיט א געבויגענעם קאפ, און מיט ווילדע און צעטומלטע אויגן. ער איז געלאפן אין א געוויסער מאס אינגערן דור פון די וויסע ניינונג צום ניי־יאר־ראש־השנה. זיך אויסגעטיילט יונגערן בויאונגס פראצעס, פאפאקן" און אינם בוי־סט אן די טראריציעס מעגלאך ניט אפגעאנגען אן די זיידעס ווער פאר זייער אי־אבער די גרויסע אח־טו, וועלכער ניט מיטלען ניט ווערן פון דער ארע־ר דאס ניט היינטיקן נאר דער פראצעס פון אמעריקאנישער ווירקלאכ־פון דער נייער צייט קיין פאלא פאר סעק־ר אין רעליגיעזן טעא־פאר גאט זוכער און לע טראגעדיע אין אי־ווער פאר אידישקייט, זיי האבן אריבערגע־אמ ווילן זיך דאך ניט ניט זינגען דאס לעצ־דאס שוואנען ליד.

("איטא")

ירושלים

מיקע סיבירער פויע־איסנאמס געזעצן זיי־ך געגרופן "קרעסטיא־ווערא־איספאווערא־זיי האבן געראט די בערצופארן פון איין זון, דאך האבן זיי זיך יינגעווארצלט אין זיי־בט אין זעלטענער אח־זיך ניט געמישט אין עלכע האבן ניט קיין עקאנאמישן און גייס־

שטורמדיקע יארן און אינם לעבן פונם רר־ארה, ווען די אלטע לע־באגריפן ווערן אראפ־ברויזנדע כוואליעס פון גם פראצעס וועלכן עס וועטן רעפובליק באי־אין א געוויסער מאס אינגערן דור פון די וויסע ניינונג צום ניי־יאר בויאונגס פראצעס, זיך אויסגעטיילט יונג־פאפאקן" און אינם בוי־ער דער עלטערער דור־סט אן די טראריציעס מעגלאך ניט אפגע־אראנגעזעט אן די זיידעס ווער פאר זייער אי־אבער די גרויסע אח־טו, וועלכער מיט־ן

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העלסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאָדערנעם אידישן לעבן אין אַמעריקע

(פאָרטזעצונג)

מר. גאַרבער האָט דעם יונגן בען קריי־דער אריינגעפירט צו זיך אין זיין פּרי־וואַט אפּיס. די בעסטע זאַך, האָט ער אים געזאָגט, וועט זיין ער זאָל גיין אהיים און ווי ניט איז צוגרייטן די מוטער צו דער טרויעריקער נייעס. קיין אנדערער, האָט מר. גאַרבער געזאָגט, קאָן עס ניט טאָן, ווי ער, דער זון, אליין.

רעי מילער איז געשטאַנען ביי דער זייט. זי האָט זיך צוגעהערט צו דעם שטופּס און אירע שיינע אויגן זיינען גע־ווען פול מיט טרער.

זי האָט געפילט אז זי האָט עפּעס גע־דאַרפט טאָן פאַר דעם יונגן באַי, איר סקול חבר. זי וואָלט אים געדאַרפט טרייס־טען. אבער זי האָט ניט געוואוסט ווי אזוי דאָס צו טאָן. זי האָט נאָר געהאַט דאָס געפיל, אז ווען זי וואָלט זיך ניט געשעמט און וואָלט פאַר קיינעם קיין מורא ניט גע־האַט, וואָלט זי דאָס יונגן באַי געפאַלן אויף דעם האַלז און וואָלט געוויינט גלייך מיט אים... איצט איז ער דאָך אויך א יתום, בען...

און מיט אמאָל האָט זי זיך געווענדעט צו מר. גאַרבער מיט א וויינענדיקער שטימע:

— אויב איר, מר. גאַרבער, וואָלט מיר דערלויבט...

— וואָס ? — האָט מר. גאַרבער גע־פרעגט פאַרוואונדערט.

— איר זאָלט מיך באַפרייען אויף א שטונדע צייט... איך וועל צוזיין מיט בען־קריידער צו זיין מוטער...

מר. גאַרבער האָט אויף איר פאַרוואונ־דערט א קוק געטאָן. ער האָט ניט פאַר־שטאַנען וואָס דאָס בעדייט אין דיזן אים דאָס עלעמענט אין דער הייס.

ער האָט א קוק געטאָן אויף דעם יונגן קינד, וועלכער איז געווען אזוי דערשלאָגן אין פאַראָרן אין בענעס אומגליק. מר. גאַרבער האָט דערזען איר שיינע, רייצנדע פיגור, און פונקט ווי נעכטן האָט ער דער־פילט יענעם. רייצנדן ציטער, וואָס האָט אים איבערגעלאָפן איבער לייב. ער האָט א קריץ געטאָן מיט די ציין אין זיינע אויגן האָבן, אזוי ווי נעכטן, זיך פאַרצוינן מיט א דיגעס געפיל. צום גליק האָט קיינער ניט רעי אין בען, באַמערקט די לייב־טע. מאַמענטאַלע ענדערונג וואָס איז פאַרגעקומען מיט מר. וואָלף גאַרבער.

בעל׳ס אויגן האָבן אויפגעשטראַלט ווען ער האָט דערהערט רעי׳ס פאַרלאַנג. ער איז איר דערפאַר אזוי דאַנקבאַר געווען. ער האָט אַלע מאָל געוואוסט, אז רעי איז א גוטע מיידל, א טייערע נשמה, אבער קיינמאָל האָט ער דאָס ניט געפילט ווי איצט, אויף דעם מאָמענט פון זיין גרויס אומגליק.

— א. טוט עס, מר. גאַרבער... איך בעט אייך זייער !... — האָט ער אויסגע־רופן און האָט א כאַפּ געטאָן זיין באַלע־באַס ביי דער האַנט.

מר. גאַרבער האָט קיין צייט ניט גע־האַט לאַנג צו טראַכטן. בעסער אפשר, האָט ער געקלערט, אז זאָל אויעגקייך אביסל, אפשר וועט זיין גערייצקייט אר־בערגיין...

און מיט א גוטמוטיקן טאָן האָט ער געזאָגט :

— נו, פאַרוואָס ניט... זאָל זי גיין...

און באַלד אזוי ווי ער וואָלט חרטה גע־האַט, האָט ער אויף שנעל צוגעלייגט :

— אבער ניט זאָמען זיך צו לאַנג...

— איך דאַנק אייך... איך דאַנק אייך זייער !... — האָט רעי אויסגערופן און אין אירע אויגן האָבן ווידער געבליטשטשעט טרערן — איך וועל שנעל צוריקקומען. איך פאַרזיכער אייך.

אויך בען האָט געדאַנקט זיין באַלעבאַס און אויף א מינוט האָט עס געשיינט, אז ער האָט שוין פאַרגעסן זיין גרויסע טראַ־געריע פון זיין פאַטערס טויט און זיין שווע־רע בשורה וואָס ער דאַרף ברייענגען אהיים צו זיין מוטער. א מאַרגע פרייד האָט אויסגעשטראַלט דורך זיינע אויגן, וועל־כע זיינען, אזוי ווי פריער געווען אַנגע־פילט מיט טרערן.

האַלטנדיק זיך ביי די הענט, אזוי ווי צוויי יונגע, זאַרגלאָזע קינדער, זיינען זיי אַרויס פון מר. וואָלף גאַרבערס דזשולערי געשעפט און איילענדיק זיינען זיי געלאָפן איבער טשעסנאַס סטריט. דערנאָך האָבן זיי זיך געוועצט אויף א סטריט קאַר, וועל־כע האָט זיי געפירט צו בעל׳ס מוטער.

דעם גאַנצן וועגן האָט רעי ניט אויפגע־הערט רעדן צו אים און אים טרייסטן.

— עס קאָן זיין — האָט זי געזאָגט צו אים — אז יענע מיאום״ע פרוי האָט דיין פאַט געוואָלט פאַרנאַרן אין א נעץ...

— מיין מוטער וועט די שאַנדע ניט איבערלעבן — האָט בען געזאָגט.

— בעסער אז מיר זאָלן עס איר גאַר ניט דערציילן — האָט רעי געזאָגט, — מיר וועלן איר די צייטונג ניט געבן.

— זי וועט טעס שפּעטער אליין, אויס־געפינען... — האָט בען געזאָגט.

— זי דאַרף גאַר וויסן אז עס איז אַן אומגליק געשעען... אז א טריין איז אריין אין דער מאַשין, אין וועלכער ער איז גע־פאָרן...

בען האָט געשוויגן. ער האָט געטראַכט מיט וואַסערע ווערטער זאָל ער אנהויבן רעדן צו זיין מוטער...

לעוו קריידער

שלעכטע נייעס לויפט שנעלער ווי גר־טע, זאָגן מענשן, אין די נייעס וועגן לעוו קריידער איז אָנגעקומען אהיים פריער ווי בען האָט זיך פאַרגעשעלט.

די הויז אין וועלכער די קריידער פאַר־מיליע האָט געלעבט, איז געווען איינע פון די נייע הייזער אין אוקלען ווען בען איז אהין צוגעקומען מיט רעי מילער, האָבן זיי דאָרט דערזען א גרופּע פרויען, וועלכע זיינען געשטאַנען אין פראָנט און אויף די טרעפּ. בען האָט געפילט ווי עפּעס האָט זיך אָפּגערוקן אָן א זייט, מאַכנדיק פלאַך פאַר די ווייט יונ־גע קינדער. זיי האָבן זיי לאַנג נאָכגעקוקט און נאָכגעשאָקלט מיט זיי קעפּ, נאָכדעם ווי בען און רעי זיינען שוין געווען אריינ־געלאָפן אין הויז.

— אזא צאָרן זאָל זיך אין קיין שום אידישער שטוב ניט טרעפן — האָט גע־זאָגט איין שכנה מיט א תחינה נינון.

— אזא אָנגעזעענער מענש האָט אונ־טערגעכאַפּט א צווייטע אידענע, — דוקט זיך קיינמאָל מיט א פרעמדער פרוי קיין ווערט ניט אויסגערעדט...

— אזוי זיינען שוין אַלע מענער, —

א דריטע שכנה זיך אריינגעמישט, — מען טאָר זיי ניט גלויבן פון דאַנען אהין, גייי־ען זיי נאָר אוועק פון דער הייס, פאַרגעסן זיי ווייב און קינד... א מצות אויף אזעכ־כע מענער... זיי האָבן קיין בעסערן סוף ניט פאַרדינט...

— א רחמנות אויף דער אלמנה, גע־באַך, — האָבן די ווייבער גערעדט אַלע אינאיינעם און האָבן זיך געוויישט די אויר־גען.

בען האָט געטראָפן די מוטער אין א מורא׳דיקן צושטאַנד. זי איז געלעגן אין בעט און איר פּנים האָט געברענט ווי א העליש פייער. א דאָקטער איז געשטאַנען לעבן איר און האָט זי געהאַלטן ביי דער האַנט. עטלאַכע פרעמדע פרויען האָבן, אזוי ווי פינסטערע שאָטנס זיך ארומגע־דרייט איבער דער שטוב. בען האָט בשום אופן ניט געקאָנט פאַרשטיין אז אזוי זיין מוטער האָט אזוי גיך זיך דערוואוסט די שרעקלאַכע נייעס, און ווער עס איז גע־ווען דער דאָזיקער ״גוטער״ מענש, וואָס האָט זיך אזוי צוגעאיילט צו לאָזן וויסן זיין מוטער די טרויעריקע בשורה.

פרס. חות קריידער איז געווען א באַ־קאַנטער יונגער פרוי. זי איז געווען ניט מער ווי א יאָר זעקס אדער זיבן און דרייסיק יאָרן. אבער אין דעם איצטיקן מאָמענט האָט מען דאָס אויף איר ניט געקאָנט באַמערקן. זי איז געלעגן מיט פאַר־מאַכטע אויגן און מיט פאַרטריקנטע ליפּן. זי האָט געטאָמט שווער און פון צווישן אירע פאַרמאַכטע ליפּן האָט זיך אלע מאָל געהערט א פאַרשטיקט מורמלען און א היסטעריישער אויסגעשריי. ווען זי האָט געעפנט די אויגן און האָט דערזען איר זון ביים בעט, האָט זי געגעבן א קוויטש מיט א באַנייטן שמערץ און האָט זיך א־רים גטען, אזוי ווי זי האָט געוואָלט אַרויסשפּרינגען פון בעט. דער דאָקטער האָט זי צוריקגעהאַלטן מיט אלע כחות.

— מיין קינד, מיין קינד ! — האָט זי געשריען מיט מורא׳דיקע קולות און האָט געשטרעקט אירע הענט צו אים. בען איז צוגעפאַלן צו איר, האָט זי ארומגענומען, האָט זי געקושט און האָט געוויינט אויפ׳ן קול, גלייך מיט דער מוטער.

א מורא׳דיקער אומעט איז געלעגן אי־בער דעם גאַנצן הויז, וועלכע האָט זיך ערשט מיט א טאָג פריער געבאָרן אין זון־שיין און אין פרייד. אלע האָבן געוואוסט וואָס פאַר א גליקלאַך לעבן מר. און מרס. קריידער האָבן געפירט. אלע האָבן גע־וואוסט וואָס פאַר א שיינע, ליבע היים זיי האָבן געהאַט. אלע האָבן זיי מקנא געווען אויף די שיינע קינדער וואָס זיי האָבן געהאַט און אויף דער ליבע וואָס האָט געהערשט צווישן מאַן און ווייב און צווישן זייערע קינדער.

איצט האָבן די פרויען זיך אוועקגע־קערט אָן א זייט און האָבן געוויישט די אויגן. אפילו דער דאָקטער, וועלכער איז שוין געווען אן אלטער מענש האָט ניט געקאָנט צוריקהאַלטן זיינע טרערן.

מיט פאַרוויינטע אויגן האָט בען פון־דעסטוועגן אין זינען געהאַט אז רעי דאַרף צוריקגיין אין געשעפט. ער האָט זי צור־גערופן און האָט שטילערהייט געזאָגט צו איר :

— דו זעסט דאָך אליין וואָס דאָ טוט זיך... די מאַמע ווייסט שוין אַלעס... איך דאַנק דיר זייער וואָס דו ביסט מיט מיר געקומען אהער... אבער איצט איז גלייכער, אז דו זאָלסט צוריקגיין אין סטאָר... זאָל מר. גאַרבער ניט ביין זיין...

ער האָט איר שטאַרק געדריקט די האַנט און האָט זי צוגעפירט ביז צו דער טיר. רעי האָט געקוקט אויף אים מיט פאַרווייני־טע אויגן און האָט געזאָגט, אז זי וועט אין אוונט ווידער קומען.

דער דאָקטאָר האָט פאַרשריבן א מערד־ציין און איז אוועק. די פרויען האָבן זיך אויך שטילערהייד אויסגערוקט פון שטוב. די צוויי קלענערע קינדער זיינען געווען אין סקול. בען האָט זיך אוועקגעזעצט לעבן זיין מוטער, וועלכע איז געלעגן מיט׳ן קאָפּ פאַרגראָבן אין קישן, וויינענדיק מיט א פאַרשטיקטן קול.

ער האָט ניט געוואוסט ווי אזוי ער זאָל אנהויבן רעדן צו זיין מוטער. וואָס ער זאָל איר זאָגן און ווי אזוי ער זאָל זי טרייסטן. ער אליין איז נאָך געווען א קינד. ער אליין איז געווען פאַרלאָרן און האָט ניט געקענט ריכטיק באַגרעפן וואָס ס׳האָט דאָ פּאַסירט. זיין פאַטער איז טויט ? ווען ? ווי אזוי ? ווי אזוי האָט אזא זאַך געקענט אזוי פּלו־צלינג פּאַסירן ? וואָס פאַר שלעכטס האָט זיין פאַטער געטאָן, אז גאָט זאָל אים אוועקנעמען פון דער וועלט אין זיינע בעס־טע יאָרן ?

און דאָס וואָס די צייטונג האָט אויף אזא מיאוסן אופן געמעלדעט וועגן זיין פאַטערס טויט, האָט אים נאָך מער ווי ניט גע־טאָן. אים האָט ניט געלאָזט רוען. ניין, עס קען ניט זיין. זיין פאַטער האָט קיינמאָל אויף זיין לעבן ניט געהאַט צו טאָן מיט אזעלכע פרויען... זיין פאַטער איז זיכער געווען א קרבן פון אן אינטריגע, פון דור־כער פון האַלדאַפּניקעס.

און זיצנדיק לעבן זיין מוטער, האַלטנ־דיק זי ביי דער האַנט און גלעטנדיק אירע האָר, אזוי ווי ער וואָלט זי געוואָלט פאַר־וויגן צום שלאָף. זיינען פאַר זיינע אויגן דורכגעלאָפן פאַרשיידענע בילדער פון זיין פאַטער, לעוו קריידער, וועמען ער האָט אזוי ליב געהאַט. ער האָט געזען זיין פאַ־טער אין דער היים און אין געשעפט, אין גאַס און צווישן מענשן. ער דערמאָנט זיך זיין פאַטער פון די ערשטע טעג זינט ער איז געקומען צום שכל. זיין פאַטער איז דאָך אלעמאָל געווען אזא גוטער, אזא לי־בער, אזא איבערגעבענער, אז ערלאַכער און אזא אויפריכטיקער מענש.

בען איז געווען זיבן יאָר אלט ווען זיי זיינען אריבערגעקומען אהער פון זייער היימיש קליין שטעטל אין בעסאַראַביע. בען קען זיך קוים דערמאָנען ווי זייער שטעטל האָט אויסגעקוקט. אבער דאָס שטעטל שטיט אזוי ווי לעבעדיק פאַר זיי־נע אויגן, צוליב זיי מעשיות וואָס זיין מאַ־טער פלעגט איבערזאָגן. אז גאָט זאָל אים אוועקנעמען פון דער וועלט אין זיינע בעס־טע יאָרן ?

און דאָס וואָס די צייטונג האָט אויף אזא מיאוסן אופן געמעלדעט וועגן זיין פאַטערס טויט, האָט אים נאָך מער ווי ניט גע־טאָן. אים האָט ניט געלאָזט רוען. ניין, עס קען ניט זיין. זיין פאַטער האָט קיינמאָל אויף זיין לעבן ניט געהאַט צו טאָן מיט אזעלכע פרויען... זיין פאַטער איז זיכער געווען א קרבן פון אן אינטריגע, פון דור־כער פון האַלדאַפּניקעס.

און זיצנדיק לעבן זיין מוטער, האַלטנ־דיק זי ביי דער האַנט און גלעטנדיק אירע האָר, אזוי ווי ער וואָלט זי געוואָלט פאַר־וויגן צום שלאָף. זיינען פאַר זיינע אויגן דורכגעלאָפן פאַרשיידענע בילדער פון זיין פאַטער, לעוו קריידער, וועמען ער האָט אזוי ליב געהאַט. ער האָט געזען זיין פאַ־טער אין דער היים און אין געשעפט, אין גאַס און צווישן מענשן. ער דערמאָנט זיך זיין פאַטער פון די ערשטע טעג זינט ער איז געקומען צום שכל. זיין פאַטער איז דאָך אלעמאָל געווען אזא גוטער, אזא לי־בער, אזא איבערגעבענער, אז ערלאַכער און אזא אויפריכטיקער מענש.

בען איז געווען זיבן יאָר אלט ווען זיי זיינען אריבערגעקומען אהער פון זייער היימיש קליין שטעטל אין בעסאַראַביע. בען קען זיך קוים דערמאָנען ווי זייער שטעטל האָט אויסגעקוקט. אבער דאָס שטעטל שטיט אזוי ווי לעבעדיק פאַר זיי־נע אויגן, צוליב זיי מעשיות וואָס זיין מאַ־טער פלעגט איבערזאָגן. אז גאָט זאָל אים אוועקנעמען פון דער וועלט אין זיינע בעס־טע יאָרן ?

און דאָס וואָס די צייטונג האָט אויף אזא מיאוסן אופן געמעלדעט וועגן זיין פאַטערס טויט, האָט אים נאָך מער ווי ניט גע־טאָן. אים האָט ניט געלאָזט רוען. ניין, עס קען ניט זיין. זיין פאַטער האָט קיינמאָל אויף זיין לעבן ניט געהאַט צו טאָן מיט אזעלכע פרויען... זיין פאַטער איז זיכער געווען א קרבן פון אן אינטריגע, פון דור־כער פון האַלדאַפּניקעס.

און זיצנדיק לעבן זיין מוטער, האַלטנ־דיק זי ביי דער האַנט און גלעטנדיק אירע האָר, אזוי ווי ער וואָלט זי געוואָלט פאַר־וויגן צום שלאָף. זיינען פאַר זיינע אויגן דורכגעלאָפן פאַרשיידענע בילדער פון זיין פאַטער, לעוו קריידער, וועמען ער האָט